

Зміцер ДАВІДОЎСКІ,
вядучы бібліятэкар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі

ЖЫЦЦЁ З КНІГАЙ

БІБЛІЯТЭКАР І ПЕРАКЛАДЧЫК ІОСІФ СІМАНОЎСКІ

Сёлета Нацыянальная бібліятэка Беларусі асабліва згадвае свайго першага дырэктара Іосіфа Бенцыянавіча Сіманаўскага (1892–1967), заслужанага дзеяча культуры Беларусі, перакладчыка, бібліятэка- і бібліёграфазнаўцу. Цяжка пералічыць усе яго заслугі перад краінай.

Іосіф Бенцыянавіч быў дырэктарам галоўнай бібліятэкі Беларусі з першага дня яе існавання і амаль 40 гадоў з невялікім перапынкам. У 1937 г. пасля заказнага артыкула “Хто ўзначальвае Дзяржаўную бібліятэку?” ў газеце “Звязда”, падпісанага нейкім Фраловым (хутчэй за ўсё, псеўданім), І. Сіманаўскі быў зняты з пасады. Рэзка пагоршыўся стан яго здароўя. Кніжнік не мог жыць без любімай бібліятэчнай справы. Аднак неўзабаве Іосіф Бенцыянавіч стаў заснавальнікам і першым дырэктарам Медыцынскай навуковай бібліятэкі (1937–1941). Гэта вярнула яго да жыцця. З чэрвеня 1941 да 1944 г. І. Сіманаўскі выкладаў у Маскоўскім бібліятэчным інстытуце. Пасля вызвалення Беларусі ён вярнуўся ў Мінск на былую пасаду дырэктара Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У. І. Леніна і ўзначальваў установу да 1961 г.

Пасля вызвалення Мінска Іосіфу Бенцыянавічу дасталася поўнасцю разрабаваная бібліятэка. Другая сусветная вайна стала катастрофай для галоўнай кніжніцы краіны, аднаўляць якую дырэктару давялося па крупінках. З Германіі прыбылі 8 эшалонаў з кнігамі, але гэта быў далёка не ўвесь даваенны фонд. Яшчэ і сёння вяртаюцца ў Беларусь выданні, вывезеныя фашыстамі. Яны прыходзяць з розных краін свету, а адрозніць іх можна па адваротным баку пераплёту, дзе захоўваюцца лісткі на нямецкай мове з аўтарам і назвай кнігі, стаяць штампы нямецкіх бібліятэк і пазнейшых уладальнікаў. Так можна прасачыць шлях падарожніцы па свеце. Кнігі выяўляюцца як у прыватных калекцыях, так і ў бібліятэках розных краін. Нямала выданняў у часы Вялікай Айчыннай вайны загінула. Немцы палілі печы дарэвалюцыйнай перыёдыкай – найкаштоўнейшымі выданнямі. І як тут не згадаць словы Г. Гейнэ: “Там, дзе паляць кнігі, будуць хутка гарэць і людзі”. Знішчаныя былі “Памятныя кніжкі” губерняў, “Епархіяльныя ведамасці”, “Губернскія ведамасці” (поўнасцю не адноўленыя і да сёння) і інш. Асобныя выданні ацалелі, некаторыя І. Сіманаўскі прыдбаў

праз кнігаабмен ці за грошы ад прыватных асоб. Шмат кніг у пасляваенны час было проста падаравана рознымі бібліятэкамі тагачаснага СССР, і такім чынам даволі хутка ў колькасным вымярэнні фонд дасягнуў даваеннага ўзроўню, хоць якасна ён быў далёка не поўны.

Нягледзячы на занятасць, І. Сіманаўскаму, рознабакова таленавітай асобе, было цесна ў адміністрацыйнай і выкладчыцкай дзейнасці, яна не магла раскрыць увесь яго творчы патэнцыял. І ён звярнуўся да перакладу. Іосіф Бенцыянавіч добра валодаў польскай, французскай і нямецкай мовамі. Калі прыязджалі ў бібліятэку дэлегацыі з Польшчы, Германіі і Францыі, яны здзіўляліся, што І. Сіманаўскі не чакаў перакладу і адразу адказваў на пытанні. Праўда, адказваў па-руску, бо ў тых дзіўныя часы адказ на мове арыгінала мог каштаваць яму пасады і свабоды.

Мая цікавасць да перакладчыцкай дзейнасці Іосіфа Сіманаўскага ўзнікла пасля знаёмства з яго старэйшым сынам Аляксандрам Іосіфавічам. Звёў нас выпадак. Гэта адбылося ў канцы 1980 – пачатку 1990-х гг. Так пачалося сапраўднае інтэлектуальнае сяброўства. Кожная наша сустрэча была прысвечана разбору паэтычна-перакладчыцкай спадчыны Іосіфа Бенцыянавіча. Маім вачам адкрыўся сапраўдны скарб славага бібліёграфа і літаратуразнаўцы.

Іосіф Сіманаўскі перакладаў творы Адама Міцкевіча, Генрыха Гейнэ і Эміля Верхарна. Не ўсе перастварэнні ўдалыя, ёсць і выдатныя, і сярэднія, і шэрыя. Але, на маю думку, апошнія ён проста не паспеў дапрацаваць.

Да нас дайшло каля 70 перастварэнняў з Г. Гейнэ (30 надрукавана ў 1959 г. у “Выбраных творах” Г. Гейнэ), “Крымскія санеты” А. Міцкевіча, а таксама 26 перакладаў на рускую мову вершаў Э. Верхарна. І. Сіманаўскі ў маладосці сам пісаў вершы, і ў яго было прыроднае пачуццё мелодыкі вершаскладу. У яго выйшлі два зборнікі паэзіі – “Закату” і “Новый мир” (Бабруйск, 1909, 1910 гг.; захоўваюцца ў фондзе Расійскай нацыянальнай бібліятэкі, былая Салтыкоўка). Праўда, сам Іосіф Бенцыянавіч ставіўся да іх як да памылкі маладосці. Але ж яны сведчаць пра паэтычнае пачуццё, разуменне сутнасці творчасці, і таму яго пераклады такія блізкія да арыгіналаў гучаннем.

Іосіф Бенцыянавіч вельмі патрабавальна ставіўся да сваёй перакладчыцкай дзейнасці. Шмат вершаў існуе ў некалькіх варыянтах (2–5). У чарнавых накідах пасярэдзіне аркуша на машынцы надрукаваны падрэдкавы пераклад, а па ўсім перыметры – шматлікія варыянты слоў, строф і г. д. Заўжды праходзіла шмат часу, пакуль урэшце з-пад пяра выходзіў чысты варыянт, які больш-менш задавальняў І. Сіманоўскага.

Па ўспамінах Ніны Ватацы, калі бібліятэка знаходзілася ў памяшканні Юбілейнага дома, то супрацоўнікі жылі ў тым жа будынку і кватэра

(пакой) Ніны Барысаўны суседнічала з кватэрай І. Сіманоўскага. Н. Ватацы была першым чытачом перакладаў Іосіфа Бенцыянавіча, калі-ні-калі давала яму парады адносна выбару слова.

“Крымскія санеты” Адама Міцкевіча складаюцца з васьмнаццаці вершаў. Перакласці ўсю нізку на беларускую мову Іосіф Бенцыянавіч не паспеў. У адным з апошніх лістоў да сына Аляксандра Іосіфавіча ў горад Куйбышаў (цяпер Самара) І. Сіманоўскі пісаў, што марыць вярнуцца да “Крымскіх санетаў” і да вершаў Г. Гейнэ. Але сэрца таленавітага перакладчыка і бібліятэкара спынілася 8 кастрычніка 1967 г.

Адам МІЦКЕВІЧ

АКЕРМАНСКІЯ СТЭПЫ

*Я выплыў на прастор сухога акіяна.
Вазок нырае ў глыб і далей на свабодзе
Скрозь пойм зялёных зыб, скрозь кветак палаводдзе
Мінае астравы барвянага бур’яна.*

*Спусціўся змрок, ані дарогі, ні кургана.
Гляджу, і кормчых зор шукаю ў неба зводзе!
Там блішча воблачка, там зорачка на ўсходзе!
Там блішча Днестр, там свеціць лямпа Акермана.*

*Станем! – Як ціха! – Чутна, як жораў курлыча,
Сокала вока яго не дасягне ўвышы.
Чуваць, як матыль злёгка сцяблінку калыша.*

*Чутна, як коўзкі вуж шамаціць таямніча.
І так напружаны слых у гэткай цішы,
Што чуў бы голас з Літвы. – Едзем! Ніхто нас не кліча!*

БАЙДАРЫ

*Каня ўздымаю, як вецер, не шкадуючы шпораў;
Лясы, даліны, горы здалёку, зглыбоку
Ля ног маіх лынуць, гінуць, як хвалі ў патоку;
Хочу забыцца, упіцца гэтым вірам прастораў.*

*Калі ж змораны конь ужо сціша свой нораў,
Калі свет страціць колер пад саванам змроку,
Як у люстры разбітым, у спаленым воку
Яшчэ Мары віруюць гор, далін, кругазору.*

*Спіць зямля. Мне няма ані сну, ні спакою,
Я кідаюся ў мора насупраць прыбою,
Надыходзячы вал сустракаю плячыма.*

*Хаос мяне акружае, калыша бяздонне;
Міг і думка, як човен, вірамі круцімы.
Раптам траціць прытомнасць і ў няпамяці гіне.*

Пераклаў Іосіф Сіманоўскі.

